

15. **תוספתא שביעית ב, יג** - התבואה והקטניות שהביאו שליש לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית.
16. **רמב"ם שמיטה ד, ט** - פירות ששית שנכנסו לשביעית אם היו תבואה או קטניות....
ירקות
17. **ר"ה יג:** - אמור רבנן: אילן - בתר חנטה, תבואה וזיתים - בתר שליש, ירק - בתר לקיטה.
18. **ר"ה יד** - תניא, רבי יוסי הגלילי אומר: באספך מגרנך ומיקבך, מה גורן ויקב מיוחדין - שגדילין על מי שנה שעברה, ומתעשרין לשנה שעברה, אף כל שגדילין על מי שנה שעברה - מתעשרין לשנה הבאה. רבי יצא ירקות שגדילין על מי שנה הבאה ומתעשרין לשנה הבאה. רבי עקיבא אומר: באספך מגרנך ומיקבך, מה גורן ויקב מיוחדין - שגדילין על רוב מים, ומתעשרין לשנה שעברה, אף כל שגדילין על רוב מים - מתעשרין לשנה שעברה, יצאו ירקות שגדילין על כל מים ומתעשרין לשנה הבאה.
19. **רש"י** - יצאו ירקות שגדילין על מי שנה הבאה - והיינו שנת לקיטתן, שהרי גוזזין אותה והיא חוזרת וגדילה.
- רוב מים - הם מי גשמים, שרוב זרעים גדילים על ידם. על כל מים - אף על שאובין, שדולין ומשקין אותן תמיד, כענין שנאמר "והשקית ברגלך כגן הירק" - סתם גן הירק דרכו בהשקאה.
20. **תוספות** - כל ירק נמי הולכין בו אחר גמר פרי אלא דנקיט בכל דוכתי בתר לקיטה משום דלקיטה תכף לגמר פרי.
21. **רמב"ם שמיטה ד, יז** - הבצלים הסריסים ופול המצרי שמנע מהם מים ל' יום קודם ר"ה, ושל בעל שמנע מהם ג' עונות לפני ר"ה הרי אלו מפירות ששית.
22. **חזון איש יא, ז** - ירק של שישית שנכנס לשביעית, יש להסתפק אם חייבין בביעור כיון שאפשר שיצאו לשמינית ואין בהן קדושת שביעית... דאזיל בתר לקיטה ועדיין לא נלקט ובמאי איקדש? ומ"מ מסתבר דנוהג בו דין שביעית להפקירו.
23. **חזו"א יד, ט** - ואע"ג דכתבנו דירק הנכנס משישית לשביעית נוהג בו שביעית, י"ל דדבר דעומד לצאת לשמינית ואינו עומד ללקיטה בשביעית אין בו קדושת שביעית.
24. **מנחת שלמה א, נא, יב-טו** - אולם בארנו במק"א שגם בירקות קדושת שביעית חייל רק במחובר והלקיטה אינה גורמת ולא מפקעת קדושה, אך כיון דירקות בטלין לגבי הקרקע ותלוין בעתות השנה כמו הקרקע נמצא שהלקיטה רק קובעת דבאותו המצב שהירק ה' שעה אחת לפני לקיטתו הרי הוא נשאר כך לעולם.
- אילן**
25. **ר"ה יג:** - אמור רבנן: אילן - בתר חנטה.
26. **מאירי ר"ה ב:** - וחנטה הוא הוצאת פרי קטן, וי"מ בענין חנטה שהוא קודם שיצא הפרי כלל אל הוצאת מה שהוא כעין פרחים.
27. **רמב"ם שמיטה ד, ט** - באחד בתשרי ר"ה לשמיטין וליובלות, פירות ששית שנכנסו לשביעית אם היו תבואה או קטניות או פירות האילן והגיעו לעונת המעשרות קודם ר"ה הרי אלו מותרין.
28. **ר"י קורקוס** - דעת רבינו שחנטה היינו הבאת שליש והיא עונת המעשרות.
29. **מאמר מרדכי יב, י** - יש להחמיר מספק כשתי הדעות שאם תחילת

1. **שביעית ב, ז** - האורז והדוחן והפרגין והשומשמן שהשרישו לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה.
2. **ראש השנה יג:** - אמר רבה, אמור רבנן: אילן - בתר חנטה, תבואה וזיתים - בתר שליש, ירק - בתר לקיטה, הני כמאן שוינהו רבנן? הדר אמר רבה: מתוך שעשוין פרכין פרכין - אזלי רבנן בתר השרשה.
3. **רש"י** - שאין נלקטין כאחד... אם הולכין בהן אחר לקיטה כשאר ירק כשיהא מפריש מעשרותיו הוה ליה מעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש - אזלי בהו בתר השרשה שבשנה אחת משרשת כל השדה, שהרי בבת אחת זורעין אותן, ומעשר פירות האילן וקטניות וירק מדרבנן הן, ויכולת ביד החכמים לקבוע זמן לפי דעתם לכל אחד ואחד.
4. **תוספות** - ותימה תינח מעשר דרבנן אלא שביעית דאורייתא הואי דינן בתר לקיטה כשאר ירק היכי אזלינן בתר השרשה להתיר בשביעית כשהשרישו בששית? ושמא בשביעית בזמן הזה.
5. **ר"ש שביעית ב, ז-ח** - ולא מסתבר כלל למימר בשביעית בזמן הזה... תניא בתורת כהנים מנין לאורז ודוחן ופרגין ושומשמן לפני ר"ה שכוונסין אותן בשביעית ת"ל ואספת את תבואתה בשביעית יכול אף על פי שלא השרישו ת"ל שש שנים תזרע ואספת ששה זורעין וששה אוספין ולא ששה זורעין וז' אוספין.
6. **ריטב"א ר"ה יג:** - והראב"ד ז"ל פירש דאזול רבנן בתר השרשה דאמרין היינו דאזול אדינא דאורייתא, שהשיעורים והענינים הללו הכתוב מסרם לחכמים לתקן בהם כמו שיראו.
- תבואה וזיתים**
7. **ר"ה יב:** - התבואה והזיתים משיביאו שליש. מנא הני מילי? - אמר רב אסי אמר רבי יוחנן, ומטו בה משמיה דרבי יוסי הגלילי: אמר קרא מקץ שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסכות... לומר לך: כל תבואה שהביאה שליש בשביעית לפני ראש השנה - אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית... וקים להו לרבנן דכל תבואה שנקצרה בחג בידוע שהביאה שליש לפני ראש השנה... אלא מנלן? - כדתניא, רבי יונתן בן יוסף אומר: ועשת את התבואה לשלש השנים, אל תקרי לשלש אלא לשליש.
8. **רש"י** - שנה שהגיעו בו לשליש בישראל.
9. **רבינו חננאל** - משיביאו שליש פ' כגון הפרי כשיגמר יש בו משקל ג' סלעים כיון שהביא משקל סלע וחתכו חייב במעשר.
10. **רמב"ם מעשר ב, ה** - הזיתים משיעשו שמן אחד מתשעה ממה שהן ראויין לעשות כשיגמרו וזה שליש שלהן.
11. **קטיף שביעית טו, יד** - צבירת השמן בזיתים מתחילה לרוב כמה חודשים לפני ההבשלה המלאה, ולכן יש לנהוג קדושת שביעית בזיתים החונטים בשנה השביעית ונמסקים בשמינית, ולא באלו שחנטו בשישית ונמסקו בשביעית.
- קטניות**
12. **שביעית ב, ז** - האורז והדוחן והפרגין והשומשמן שהשרישו לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה.
13. **ר"ה יג:** - אמר שמואל: הכל הולך אחר גמר פרי.
14. **רש"י** - למדנו דאשכח שמואל תנא דלא אזיל בתר השרשה בקטניות אלא אחר גמר פרי, ועליה סמך לפלוגי עליה דהא מתניתין, ואני לא ידעתי מאן הוא ההוא תנא.

היווצרות הפרי או הגעתו לשליש גידול היו בשנה השביעית - הפירות קדושים בקדושת שביעית.

ראש השנה לאילן

30. משנה ר"ה א, א - באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו.

31. תוספות ר"ה יד. - וכל החנוטים קודם זמן הזה היינו על גשמי שנה שלפני תשרי.

32. רבינו חננאל ר"ה טו: - מה שחנטו קודם ט"ו בשבט חשובין משנה ששית. ושחנטו אחר ט"ו בשבט חשובין משנה השביעית.

33. ספרא בהר א, ד - שבת שבתון יהיה לארץ כיון שיצת שביעית אף על פי שפירותיה שמיטה מותרת את לעשות מלאכה בגופו של אילן אבל פירותיו אסורים עד חמשה עשר בשבט.

34. ראב"ד על הספרא שם - פירותיו אסורים עד חמשה עשר בשבט - הלכך כל פירות בשביעית מתשרי, ועד טו בשבט של שנה שמינית אסורין משום שביעית.

35. רמב"ם שמיטה ד, ט - באחד בתשרי ר"ה לשמיטין וליובלות, פירות ששית שנכנסו לשביעית אם היו תבואה או קטניות או פירות האילן והגיעו לעונת המעשרות קודם ר"ה הרי אלו מותרין.

36. של"ה קדושת האכילה קמז - הנני מודיע להציל מהטעות... האי ראש השנה פירושו ראש השנה שלהן, היינו ט"ו בשבט לאילנות, ולתבואה ראש השנה ממש.

37. פאת השלחן כג, יד - ואחרי נשיקת עפר רגליו אחרי העיון נראה ברור דרבינו ס"ל דר"ה של א' בתשרי הוא לכל גבר גם לפירות האילן, כפשטא דלשונו.

38. הערת ר"ח ברלין ספר השמיטה עמ' י - ואע"פ שהאחרונים דחו את שטת השל"ה, מבואר כדעתו בתורת כהנים, וצריכים לפיכך לנהוג כן לחומרא בפירות שהגיעו לעונת המעשרות קודם טו בשבט של שמינית שיהיה בהם דין קדושת שביעית.

אתרוג ופירות הדר

39. סוכה לט: - אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים: לערלה, ולרבעי, ולשביעית... הוא דאמר כי האי תנא. דתניא, אמר רבי יוסי: אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים: אתרוג אחר לקיטה למעשר, ואחר חנטה לשביעית. ורבותינו נמנו באושא ואמרו: אתרוג בתר לקיטה, בין למעשר בין לשביעית.

40. רמב"ם שמיטה ד, יב - והאתרוג אפילו היה כפול קודם ר"ה ונעשה ככר בשביעית חייב במעשרות כפירות ששית, ואפילו היה ככר בששית הואיל ונלקט בשביעית הרי הוא כפירות שביעית, ומתעשר כפירות ששית להחמיר.

41. רש"י סוכה לט. - אתרוג גדל על כל מים, שמשקין אותו תמיד כירק.

42. ר"ש סירלאו שביעית ט, ד - לימוניש... דבתר לקיטה אזלינן בהו.

43. מאמר מרדכי שביעית יב, יד - יש להחמיר לנהוג בפירות ההדר כדין אתרוג שאם חנטו או נקטפו בשביעית - יש בהם דיני שביעית, ובפרט בלימונים.

44. שבת הארץ קו"א יח - תפוח"ז והלימונים אע"פ שגם הם צריכים להשקאה כמו האתרוג בכ"ז הרבה הם חלוקים זה מזה. א. תפוח הזהב והלימון כשתגדל בשיעורו לא יוסיף עוד להתגדל משא"כ האתרוג שצונח וגדל בכל משך השנה וגם בשנה השניה. ב. וגם בהחנטה נשתנה אילן אתרוג שחונט כמעט כל השנה וגם בעת שיגדלו ויקצרו פירותיו,

ולכן יש להקל לילך בהם אחר החנטה, דכנראה כל עיקר גידולם הוא מהעלאת שרף האילן של שנת החנטה.

45. מנחת שלמה נא, כב - נלענ"ד דכיון שהפרי הזה כבר היה ידוע ונפוץ בזמן הרמב"ם שהרי באגרת הרפואה אשר לו הזכירו פעמים רבות, ואעפ"כ כתב בפ"א ממעשר שני ה"ה דבפירות האילן הולכין אחר הלקיטה רק באתרוג בלבד, ומזה ששינה מלשון הגמ' והוסיף תיבת "בלבד" משמע שבלימון הולכין אחר חנטה ולא אחר לקיטה כאתרוג.

צמחי תבלין

46. קטיף שביעית טו, כא בשם הגר"מ אליהו - צמחי תבלין רב-שנתיים מעוצים, כגון רוזמרין ולואיזה, מוגדרים בהלכה כעצים, ולכן קדושת שביעית חלה בהם מתחילת היווצרות הענף. בדרך כלל ניתן להבחין בין ענפים צעירים לענפים מבוגרים בעיקר מהאביב ואילך. הענפים המבוגרים הם בחזקת שייכים לשנה השישית, והענפים הצעירים הם בחזקת שייכים לשנה השביעית, ואלו הצעירים - לשנה השמינית. 29 השביעית. כך גם לגבי קדושת שביעית בשנה השמינית: הענפים המבוגרים שייכים

47. תחומין לה - לכאורה, התנאים נחלקו בשאלה - מה מגדיר את הגידול כעץ או כירק? לדעת הסוברים שהולכים באתרוג אחר לקיטה, הקריטריון הבלעדי הקובע לעניין זה הוא יכולתו של הצמח להסתפק במי הגשמים, ולכן אתרוג שזקוק לתוספת השקיה, יוגדר לעניין שביעית כירק. לעומת זאת, החולקים סוברים שאין להתחשב ביכולתו של כל צמח להסתפק במי גשמים, אלא על פי המין אליו הוא שייך, ומכיון שהאתרוג שייך לקבוצת העצים הולכים בו אחר חנטה

הרמב"ם מחמיר כשתי השיטות. הרדב"ז, הכסף משנה והמהרי"ק מסבירים שהרמב"ם פסק כתנאים הסוברים שהולכים אחר לקיטה, אלא שמכיוון שדין זה פוטר את הפרי ממעשר החמיר גם לעשר אותו. ואם כן הקריטריון הקובע את קדושת השביעית הוא הסתפקות הצמח במי הגשמים, ואת שיחי התבלין שמי הגשמים מספיקים להם יש להחשיב כאילנות, והולכים בהם אחר חנטה.

לעומת זאת דעת החזון איש שהרמב"ם הבין שמן הדין לכל הדעות האתרוג נקבע אחר חנטתו. אלא שהחמירו מדרבנן לנהוג בו קדושת שביעית כשנלקט בשביעית. לשיטתו אם כן, הקריטריון שעל פיו קובעים את זמן קדושת השביעית היא הגדרת 'עץ' או 'ירק'.

אם נאמר ששלב הגידול הקובע בשיחי תבלין הוא חנטתו, כמעט אין לכך משמעות הלכתית בפועל, משום שבדרך כלל לא ידוע אלו עלים החלו לגדול בשמיטה והם בטלים ברוב.

לשיטת הרא"ש והראב"ד הסוברים שחכמים הם אלו שקבעו את הזמנים, גם בצמחי תבלין, הנשארים משנה לשנה, מסתבר שקבעו חכמים את זמן הלקיטה כזמן הקובע לשביעית, ולא את זמן החנטה שאי אפשר לעמוד עליו. כך דעתו של מו"ר הרב אליקים לבנון.